

När syrenerna

blommar

Gammalsvenskby 27/4 – 3/5 2017

Jag träffar Tommy Larsson, från Klintehamn samt Mari och Olle Åberg från Stockholm på Arlanda tidigt på morgonen den 27 april. Det är Maris och Olles tionde resa medan Tommy är med för första gången. Planet, en Embraer, tar oss genom ett något turbulent område över Polen till Wien, där vi efter någon timmas väntan stiger ombord på den Airbus som ska flyga oss vidare till Odesa, dit vi anländer punktligt vid halvtvåtiden. Om det varit kyligt i Sverige, möter oss nu ett helt annat väder med efterlängtd sol och värme.

På flygplatsen upptäcker Olle en liten lapp som finns till utdelning och som vädjar om ett stopp för korruptionen i Ukraina. Det verkar närmast patetiskt att dela ut en sådan till de utlänningar som kommer till landet, som om de skulle kunna göra något åt Ukrainas svåra farsot. Men det är en förvarning om det som kommer att bli ett av de stora samtalsämnena under resan. Det är nästan onödigt att tillägga "som vanligt".

Utanför Mykolajiv påminns vi om en annan del av den ukrainska verkligheten. Vi blir stående vid en järnvägsövergång. Så småningom kommer tåget som består av två personvagnar

insprängda mellan några andra som transporterar ett antal hårt åtgångna militärfordon och ett fåtal, ganska ålderstigna, stridsvagnar. Man kan bara spekulera över vad det rör sig om. Kanske är det materiel från den östra fronten som är på väg för att skrotas. Det känns som en symbol för det lågintensiva men meningslösa krig som trots Minskavtalet pågår i Luhansk och Donetsk och som helt i onödan skördat tiotusentals offer. Detta ska visa sig vara det enda vi under resan märker av Ukrainas offer på det realpolitiska altaret. Från byn har ett tjugotal män varit inkallade till kriget. Två har stupat, en vid östfronten och en i Kyjiv.

Färden i minibuss förlöper rätt så smärtfritt, i en inte alltför tät trafik på förhållandevis hyggliga vägar, som bitvis håller en hög standard. Det är inte förrän vi passerat Berislav som det verkliga eländet tar vid, där man för en hopplös kamp mot hålorna genom att provisoriskt lappa och laga. Det vore bättre att satsa på infrastrukturen än att slösa bort landets resurser på ett nedbrytande inbördeskrig. Men Ukraina kanske inte har något val. Man har tvingats in i en liknande situation som det syriska folket men i en betydligt mindre skala, där större dirigenter tycks ha hand om taktpinnarna.

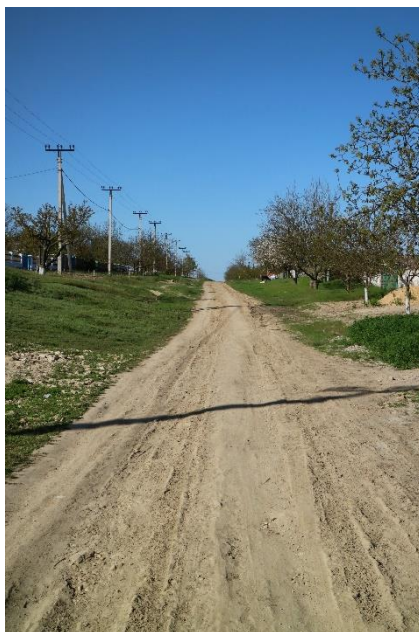
Efter ungefär fem timmar kommer vi fram till byn, som också den hälsar oss med sitt soligaste humör. Det är torrt. Tidigare har det varit riktigt kyligt och blåsigt, men lagom till vår ankomst har värmen slagit till. När vi jämför med förra årets resa vid samma tid, tycks naturen inte tillnärmelsevis ha hunnit lika långt.

Olle och Mari installerar sig som vanligt hos familjen Tormoz och Elsa Kozenko möter dem vid grinden. Hon ser påfallande friskare ut än förra året. Visserligen har hon inte varit i kyrkan, men det kommer hon att ta igen på söndag.

Elsa

Tommy möts av stora famnen hos Anna Busch, där han ska tillbringa veckan. Själv tar jag som vanligt in hos Lilija och Roman Kozak på Naberezjna, som faktiskt fått en behövlig uppräckning. Tidigare borgmästare har sagt att det inte funnits pengar till sådant. Men det har det uppenbarligen. Varför de dolt sanningen kan man bara gissa sig till.

Uppfräschad Naberezjna

Redan vid middagsbordet blir det åtskilligt sagt om situationen i Ukraina. Det pågår en så kallad decentralisering, något som innebär att Zmijivka mer eller mindre kommer att upphöra som egen administrativ enhet. Man har att välja mellan att ansluta sig till Berislav eller till Novorajsk. De flesta vill nog till Novorajsk med tanke på att man då inte riktigt hamnar i samma underläge som om man skulle föras till Berislav. Men Zmijivka kommer otvivelaktigt att reduceras till blott och bart en by (*chutor*). Ämbetet som ordförande i bysovjeten försvinner liksom bysovjeten som sådan och byn får en *starosta*. Det är en institution som är i sin linda och ingen vet riktigt vad den kommer att innehålla.

Ännu finns det bara vatten på morgonen och eftermiddagen, om man litar till det kommunala systemet. Bland annat saknas vattentorn. Men fler och fler borrar egna brunnar liksom Lilija och Roman. Då får man tillgång till vatten dygnet runt. Däremot tycks elen fungera.

Ett bekymmer är naturligtvis uppvärmningen. Fortfarande måste man lita till kolet och det har blivit väldigt dyrt. Ett ton kostar nu 4 500 – 4 800 grivna. Det är mycket kännbart, särskilt för pensionärer. För ett mindre hus klarar man sig med ett ton under vintern, men för familjen Kozak går det åt tre. Någon gas lär det väl inte bli inom överskådlig framtid.

Lilija och Roman är i full färd med vårbruket. I år odlar man ingenting på steppen utan har överlåtitt detta till Romans bror, Alexandr Kozak, byns borgmästare. Han har en son som är nybliven agronom och intresserad av vinodling. För att börja med det krävs kapital. Det behöver man skaffa sig bland annat genom att odla säd.

Frågan är hur lång tid det ska ta för Ukraina att komma ur sin kris. Uppenbarligen kommer det inte att gå så länge oligarkerna sitter vid makten. I längden underminerar de inte bara ekonomin genom att i första hand förse sig själva utan också det förtroende för samhällets institutioner som är nödvändigt för att ett land ska fungera.

Den tidigare georgiske presidenten Saakasjvili, som redan i sitt hemland anklagades för korruption, utnämndes den 30 maj 2015 till guvernör i Odesa. Han begärde emellertid sitt

entledigande redan den 7 november 2016 med hänvisning till den utbredda korrruptionen och anklagade president Porosjenko för att personligen stödja korrptionsklaner i Odesaregionen. Det är kanske det mesta talade exemplet på det rådande läget i landet.

Inte bara vid middagsbordet i Zmijivka är detta ett ständigt samtalsämne utan det kommer på tal var man än träffar människor. Många som hoppades på Petro Porosjenko är idag rejält desillusionerade och säger till och med att det nog var en smula bättre på Janukovyts tid. Revolutionen har förråtts. Som alltid är det de mest utsatta människorna som drabbas hårdast.

Men från det allvarliga till det lekfulla: Här i Malmashuset möter jag någon som kommer att bli min vän under hela besöket, katten Snezjok.

Han är vit med gula fläckar och väldigt ullig. På sätt och vis är han en slags arvtogare till Emma Malmas hund, Timosjka. Timosjka kunde le men Snezjok kan tala. Nästan hela tiden svarar han med olika jamande på tilltal. Han får en fantastisk behandling, kan gå in och ut som han vill och kan välja och vraka mellan olika maträtter. Roman tar till och med små möss i fällor, som han sedan serverar Snezjok. Allt detta gör att katten har blivit väldigt social och jag ägnar mycket tid åt att umgås med honom. Efter ett tag hoppar han upp i mitt knä, när jag äter och lägger sina tassor på bordet som om han var en av oss.

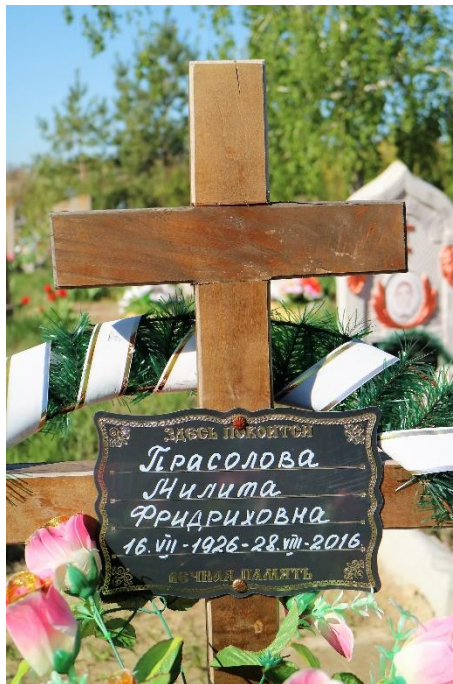
Lilija och Snezjok

Jag borde naturligtvis söka visum för honom, så jag kunde ta med honom hem till Sverige. Jag kan ju komma hit utan visum men alla ukrainska medborgare måste ha det för att kunna komma till Sverige. Det är den svenska öppenheten som tar sådana uttryck. Och svenskarna i Ukraina betraktas, som vi vet, som vilka ukrainska medborgare som helst, även om de råkar vara ett litet fåtal.

28 april

Det vackra och varma vädret håller i sig. Men den tidigare kylan har gjort att det knappast blir några aprikoser i år, en frukt som man med särskilt stora förväntningar ser fram emot.

Vi börjar vår rundvandring på gravgården. Första söndagen efter påsk brukar man samlas där och göra fint. Det var förra söndagen, så vi har tur och kommer till en till synes välskött plats. Det blir en nostalgisk vandring. Många av de svenskar jag lärt känna under de snart tjugotre år jag besökt byn vilar här, alltifrån Anna Utas som avled den 21 augusti 1998 till Ingebora Tjepeljak som dog för några dagar sedan, den 17 april. Där finns också Milita Prasolovas grav som ännu inte fått någon sten. Hon gick bort den 28 augusti förra året, någon månad efter sin nittioårsdag den 16 juli.

Militas gravvård

Det är inte många som återstår av dem som mer eller mindre hade svenska som modersmål. En av mina första reserapporter kallade jag *Skymningsland*. Skymningen varar visserligen länge, men mörkret blir obönhörligt allt tätare. Varje människa är förknippad med så många upplevelser, som gjort mitt eget liv så mycket rikare. Det inte utan att jag tycker att seden att sätta ett fotografi på gravstenen gör gravgårdsvandringarna betydligt mer intressanta än om där endast funnes ett enkelt namn. Det är nästan som om man möter levande människor, särskilt om det rör sig om en viss porträttlighet.

Efter kyrkogården tar vi det obligatoriska fotot vid skylten med ordet Gammalsvenskby och går sedan längs den gamla direktörsvillan över vårt eget hus längs åkrarna bort mot kyrkan, där vi just bakom gamla skolan svänger upp mot byn. Vi träffar Valdemar Norberg som lotsar oss genom trädgården ut på gatan, där man håller på att såga ner grenar som hotar elledningarna. Hans far Viktor är i Berislav, så vi får träffa honom någon annan gång. Det lär inte dröja så länge.

Tommy, Olle och Mari

När vi ätit lunch, ger vi oss av igen. Vi går förbi kyrkan, där vi som hastigast hälsar på Oleksandr Kvitkas fru och ner mot stadsparken, där en kamouflagefärgad groda hoppar framför våra fötter. Sedan vandrar vi i utkanten av Mühlhausendorf bort mot Schlangendorf, en väg som jag gått otaliga gånger, dag som natt, vinter som sommar. Särskilt vinterdagar med månljus över Dnipro dyker upp framför mig. Jag skulle nog kunna gå den här vägen med förbundna ögon. Då och då hörs duvor kuttra och inte minst den sägenomspunna härfågeln ge ifrån sig sitt lockläte. Den har jag många gånger kommenterat.

Vårt mål är förstas Maria Malmas och hennes hus med den underbara utsikten ner mot floden. Marias son, Aleksandr, är hemma och hon själv är inne i huset men går genast med oss ut till sommarhuset, där vi sätter oss och blir bjudna på kaffe. Aleksandr har inte hunnit sätta så mycket i trädgården ännu. Maria har inga höns det här året men det kanske inte betyder så mycket, eftersom det just nu är billigare att köpa äggen än att skaffa foder till hönorna som ska värpa dem.

Maria har det inte så lätt. Med en pension på runt 1 500 grivna är det svårt att få pengarna att räcka till. Numera har man fått upp vattenmätare i Schlangendorf, så man måste betala en inte föraktlig summa varje månad för vattenförbrukningen. Det är inte utan att Maria känner ett visst agg mot den korruptionsfria men rättvise borgmästaren.

Maria är den yngsta av de kvarvarande svenskspråkiga kvinnorna. Den 15 augusti fyller hon åttio år. Hon har överunnit de flesta av sviterna efter sin stroke, även om hon har lite besvärligt att gå och måste använda rullator. Den svåra vintern har väl tagit en del på henne men med värmen återvänder hon säkert. Å huvudets vägnar är hon dock full av kraft. Hon kommer ofta tillbaka till förhållandena på 1980-talet under sovchosernas storhetstid, då man hade det som bäst i byn. Det är väl det närmaste välstånd som man nånsin har kommit här ute på landet. Man kan föra en evig diskussion om det har blivit bättre eller sämre i Ukraina. Det beror naturligtvis på var man befinner sig geografiskt och på samhällsstegen. Otvetydigt

hopas rikedomarna i städerna medan landsbygden kommer på efterkälken. Arbetslösa och pensionärer får ingen del av det eventuella välståndet.

Det är förresten inta bara de äldre som med en viss nostalgi tänker tillbaka på Brezjnevtiden. Också yngre jag talar med har liknande tankar. Människor var gladare och nöjdare då. De levde på ungefär samma nivå och behövde inte se snett på och överträffa varandra. De hade arbete och en säker inkomst. Sovchosens omsorg följde dem från vaggan till graven. Det var ordning i byn. El- och vattenförsörjningen fungerade. Kulturhuset var tipptopp och dess utbud var omfattande. Teater och film var nästan vardagsmat. Sjukvård och undervisning höll också en hög kvalitet och var samtidigt gratis.

Aleksandr har nog ont i höfterna, för han går också han med vissa besvär. Han saknar arbete men kan, när han är som bäst, hjälpa sin mor, dock med undantag av de perioder då han återfaller i missbruk och faktiskt ligger henne till last. Dottern Kristina har slutat skolan och studerar i Kyjiv, vilket innebär stora utgifter. Hon måste betala upp till 22 000 grivna per år för studier och uppehälle. Hon finansierar en del av detta genom att på kvällarna arbeta på restaurang. Men hennes föräldrar, det vill säga Snezjana som har arbete, får stå för en väsentlig del av kostnaderna. Aleksandr drömmer om att kunna få jobb i Sverige för att kunna bidra, vilket emellertid ter sig svårt, för att inte säga omöjligt. Också Maria vill dra sitt strå till stacken.

Det är alltså dyrt att studera i Ukraina och blir lätt ett privilegium för dem som har verkligen har råd.

Två Marior

Efter besöket vandrar vi sedan samma väg tillbaka som vi kom.

Katarina Malmas som är 17 år går i vår ut klass elva och slutar därmed skolan. Hon kan sedan börja sin högre utbildning. Det här dagarna är hektiska både för Katarina och för Lilija. Man förbereder på olika sätt de festligheter som alltid är kopplade till det som kommer närmast vår studentexamen.

Katarina

29 april

Vid niotiden tar vi bussen in till Berislav. När vi väntar på den utanför affärerna, kommer Aleksandr Zabluda och Lonja Rumege samtidigt fram till oss för att hälsa. Lonja sträcker fram handen till Aleksandr, men denne vänder sig istället till mig och säger menande mot Lonja: *Osjibka prirody* (ett naturens misstag). Aleksandr har alltid varit snabb i repliken. Han har anledning att vara en smula sarkastisk, eftersom Lonja försökt sätta dit honom, när han var sheriff under borgmästaren Jermolenko.

Faktiskt är den gamla vägen mot Berislav ganska bra och står sig väl i konkurrensen med Kungsvägen. Undan för undan går människor på, tills bussen är överfull. Priset som från Zmijivka är tjugo grivna sänkts mer och mer, allteftersom vi närmar oss staden.

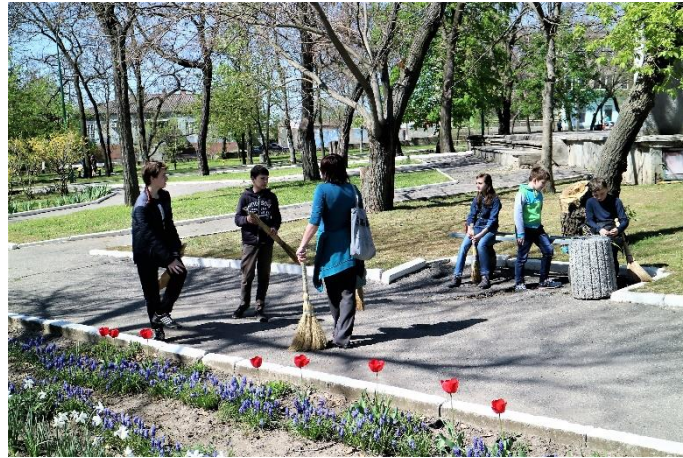
Väl framme gör vi en rundvandring på samma sätt som för något år sedan. Nu har Lenin försvunnit från sin staty och bara sockeln står kvar. Det pågår en avsovjetifiering i Ukraina, som enligt min mening utarmar historien. Nog borde man ha råd med att låta åtminstone en del Leninstatyer stå kvar. Historierevisioner lönar sig sällan. Utan kunskaper om den sovjetiska epoken kan man knappast förstå det nuvarande Ukraina. Samma okunskap präglar idag tyvärr skolundervisningen. Det är oklokt om än begripligt att en ny nation vill ge sin egen bild av det förflutna.

Detta avståndstagande från sovjettiden gör att man också försöker ta bort alla de namn på städer, gator och torg som ger associationer till den förhatliga kommunistiska epoken. Ett exempel på detta är att den stora staden Dnipropetrovsk numera heter Dnipro rätt och slätt.

Det kan bli dyrt för den vanliga medborgaren om hon eller han därför måste ändra sina personuppgifter, kanske upp till tre tusen grivna.

Men visst genomgår Berislav en ansiktslyftning. Det är välstädat på gatorna och i en av parkerna håller skolungdomar på att göra rent med sina kvastar. En kvinnlig lärare undrar

varifrån vi kommer, och när vi berättar nickar hon igenkännande. Hon har pli på sina elever som är iögonfallande artiga.

Vårrengöring i parken

Den sista timman tillbringar vi på en uteservering, där vi dricker kaffe. Vi beställer en pizza att dela på men det dyker bara upp en fjärdedel till mig. Vi skrattar och undrar om korruptionen har nått ända ner på denna nivå och gör att affärsinnehavarna behåller 75 procent. På grund av tidsbrist avstår de andra att förnya beställningen.

På hemvägen är bussen ännu mera fullproppad och jag måste stå hela vägen till Zmijivka. Jag kommer i samspråk med en av medresenärerna som tydligen känner igen mig. Det visar sig vara Koljas (en pojke som jag brukat samtala med) mammas man. Han berättar att Koljas farbror, i vars minibuss vi vid tidigare tillfälle åkt, just nu jobbar i Sverige, nära den norska gränsen.

På eftermiddagen tittar vi in till Valentyna Herman och bjuds på kaffe. Valentyna har efter 35 års arbete fått sluta sin anställning på skolan, så hon är arbetslös och måste åka in till Berislav för att stämpla. Nu får bara de som har barn i skolåldern jobba kvar. Eftersom Valentynas man inte heller har något arbete, har deras villkor försämrats. Just nu håller de på med sina odlingar.

Valentyna son och sonhustru kommer hem med sitt nyfödda barn, så vi väljer att inte stanna så länge, så att hon får vara tillsammans med sitt barnbarn.

Valentynas barnbarn

Jag tycker förresten att Valentyna blir mer och mer lik sin mor Elin, som jag ofta hälsade på i Klosterdorf och vars drastiska repliker jag inte så sällan återger, när jag berättar om Gammalsvenskby och dess invånare.

2012 var jag några dagar ner i byn med mitt arbetslag. En av vaktmästarna blyxtförälskade sig under spritens inflytande i Valentyna och ville inte följa med hem. Han gick arm i arm med henne och sa att han skulle stanna i byn, bygga hus och swimmingpool. Vi hade väldigt besvärligt att få in honom i bussen. Han gav till och med Valentyna sin guldring. Den har hon nu gjort om till en medaljong och bär om halsen. Till saken hör att när vaktmästaren nyktrat till, skämdes han och lovade att aldrig mer återvända till byn. Men minnet av honom lever således kvar.

Valentynas medaljong

Sedan går vi ett stycke norrut på gatan och kommer fram till det hus, där Maria Norberg bor hos sin dotter, också hon en Maria.

Tommy, Maria och Mari

Dottern möter mig vid dörren och ser besvärad ut: Hennes mor säger inte så mycket, bara oj, oj. Maria har legat i ett par år efter en stroke. Men nu känner hon igen mig och jag förstår mycket väl vad hon säger. Jag påminner henne om när hon var i Sverige 2008 hos Karl-Gustaf Hedling i Orsa och det minns hon. Men jag stannar inte så länge, eftersom hon är ganska trött och lovar komma tillbaka en annan dag med nattvarden.

Sedan går vi vidare till Viktor Buskas och träffar honom på gatan, där han är ute men fem av sina sex barn. Paulina, hans fru, är i baptistkapellet och spelar piano. Några av barnen cyklar och det minsta som är ett år sitter i barnvagnen. Alla ser mycket pigga ut. Några ler och andra har glimten i ögat. Jag säger till Viktor att han kan vara stolt över så fina barn. Det är han naturligtvis men uttrycker samtidigt sin oro för hur det ska gå för dom i ett osäkert Ukraina.

30 april

Än en gång vandrar jag på morgonen vägen till Schlangendorf för att delta i gudstjänsten i tyska kyrkan. När jag kommer fram, visar det sig att jag blir ensam präst och får hålla predikan. Då bestämmer jag också att vi ska fira nattvard.

Det blir en del oväntade besök. Carl Sturén, som jag inte har sett på länge, kommer med några vänner och Sven Bjerlestam har med sig ett antal gäster från Sverige. Elsa Kozenko och Emma Utas blir hämtade med bil och John-Börje Thelin skjutsar Maria Malmas. Det är första gången på längre som tre av de äldre kvinnorna deltar. Dessutom sjunger barnkören, som vanligt. Jag predikar över texten i Johannes 10:1–10, där det finns anledning att stanna inför orden om tjuven som kommer för att stjäla, slakta och döda, medan Jesus skänker liv i överflöd. Det blir samtidigt en dialog med Elsa Kozenko och en flicka i barnkören. Jag gläder mig åt att Elsa kommenterar det jag säger. Det ger liv åt gudstjänsten.

Emma

Efter gudstjänsten bjuder Sven Bjerlestam, som igår fyllde år, på kaffe och smörgås på kaféet i byn. Det blir några ytterst intressanta samtal. Vi talar både om situationen i Ukraina och om svenska kyrkan, eftersom en av gästerna arbetat på hög nivå i en kyrkan närstående organisation. Jag upptäcker att jag inte alls är ensam om mina uppfattningar.

En av svenskarna med stor erfarenhet av Ukraina säger rent ut att han inte tycker att Ukraina är värdigt att vara en egen nation med tanke på all den korruption som förekommer. Han tycker dessutom att konflikten i östra delen av landet är meningslös, även om han förstår att det är politiskt omöjligt för president och regering att backa.

Vad som än mer gläder mig är att den som väl känner svenska kyrkan berättar om den kamp för kyrkans identitet hon förde i samband med den så kallade relationsförändringen. Men de politiskt valda biskoparna var så rädda för politikerna att de inte vågade hävda den ståndpunkt som hade varit naturlig för dem. I stället blev hon anklagad för att kasta grus i maskineriet och någon av prelaterna gick till och med ut när hon kom in. Långt senare kom dock en och annan till henne och erkände mellan fyra ögon att hon hade haft rätt. Jag är självklart inte förvånad, eftersom det hon säger bekräftar vad jag hela tiden har förstått.

Efter kaffet sjunger Elsa, Emma och Maria, som i gamla tider, tillsammans med Valentyna Herman, Anna Busch och Viktor Norberg. Dnjepr, Dnjepr, Vårt svenska språk och Du gamla, du fria är några av de sånger som står på repertoaren. Det är nästan så att man tror att tiden har stått stilla. Så här har det ju alltid brukat vara.

Sångarna i full aktion

På eftermiddagen går jag till Maria Norberg med nattvarden och samtalar sedan en stund med Oleksandr Kvitka Han ska i morgon åka till en plats norrut, där man ska hålla en gudstjänst, när turistsäsongen inleds. Det väntas komma tusentals människor dit, däribland länets guvernör, en oligark som Kvitka kallar en stor patriot. För Kvitka är det viktigaste att man håller på Ukraina.

Ett nytt exempel på korruption dyker upp, när vi ska äta. De hantverkare som just nu renoverar Lilijas och Romans hus blev för ett tag sedan anlitade att bygga om skolans gymnastiksal. Skolan hade fått statliga bidrag till det. När arbetet var slutfört sa den ansvarige på skolan att pengarna bara räckt till material och att man inte kunde betala för arbetet. Arbetarna fick alltså inte sin lön. Samtidigt borrade den på ansvarige en egen brunn Han undviker sedan dess att konfronteras med hantverkarna. Detta är knappast någon engångsföreteelse. Nämnas kan i sammanhanget att den förre borgmästaren Jermolenko numera kör buss mellan Berislav och Kachovka. En av de andra tidigare förtroendevalda har hängt bland de efterlysta hos polisen i Berislav. Så något försöker man i alla fall göra mot korruptionen.

1 maj

Den här dagen är förstås helgdag men det förekommer inga demonstrationer som på sovjettiden. Inte heller firar man svenskbybornas ankomst. Det sker i stället nästa helg, när det kommer en stor grupp svenskar till Kachovka. Idag är de bybor som har arbete lediga och passar på att jobba hemma i trädgården.

Jag själv går till gravgården i Klosterdorf för att se Lidija Utas grav. Eftersom jag fått en bra beskrivning, hittar jag den längst bort, på en plats där man tydligen jordar alla dem som dör på åldringsinternatet. De flesta som ligger där har väl inte några anhöriga som ser till gravarna. Det finns ännu inte någon permanent gravvård, så jag ger senare Lidija pengar så det räcker till att sätta upp en. Hon har redan en grundplåt från Svenskbyföreningen. Det blir en sten med en inskription av ungefär följande slag "Vi från Sverige som lärde känna dig, kommer alltid att minnas dig". Lidija var en av mina verkliga favoriter med sina underfundiga repliker och sitt enastående minspel. Tyvärr fick inte hennes begåvning komma till sin rätt i det liv som ofta tedde sig svårt.

Lidijas grav

På hemvägen träffar jag Mari, Olle och Tommy och vi går tillsammans förbi Viktor Buskas. Viktor är ute med barnen och en kvinna från åldringsinternatet leker med ett av dem. Viktor skickar med brev till några personer i Sverige och rökt ost till Gunnel Fasth Jugren i Falun.

Viktor med fem av sina barn

Efter lunch är det dags för ytterligare ett besök hos Maria Malmas. Jag vill gärna höra henne berätta om de delar av hennes liv som jag inte vet så mycket om, hennes båda äktenskap. Det föresvävar mig att jag ska kunna skriva en liten artikel om henne, som jag gjort om några andra av byborna.

Under tiden vi samtalar får Maria besök av en av sina väninnor som bor några hus bort. Det märks att de betyder mycket för varandra.

Maria

Maria hoppas på att hon ska kunna köpta tillräckligt mycket kol för den kommande vinterns behov. Annars får hon flytta till sin dotter, men det är nästan omöjligt att lämna ett hus obebott under en längre period. Risken för vandalisering är alltför stor.

2 maj

Det är gott om helgdagar i Ukraina. Även den 2 maj är en sådan. Kanske borde landet införa ytterligare en, Korruptionens dag, för att verkligen erinra människor om att man borde välja en annan väg.

Vi går ner till den svenska kyrkan. På vägen möter vi Oleksandr Kvitka på väg till affären. Han ringer till sin dotterson, den nuvarande prästen, som kommer och öppnar. Vi vandrar runt bland ikonerna, något som vi annars inte haft så stora tillfällen till. Men nu, när vi är ensamma, passar det bra. Maria och Mikael, kyrkans skyddshelgon, finns rikligt representerade. I kupoltaket kan vi se de fyra evangelisterna. Och i vapenhuset hänger en tavla som jag faktiskt inte har lagt märke till förut. Det är *Den förskräckliga domen*, som på ett drastiskt sätt beskriver den dubbla utgången. Det är en allvarlig påminnelse både före en själv och för alla de oligarker som roffar åt sig av Ukrainas rikedomar.

Den förskräckliga domen

Det är lätt att associera till Michelangelos *Den yttersta domen* i Sixtinska kapellet, där påven nyligen tog emot EU:s ledare. Också de har lätt att falla in i det levnadssätt som präglar de ryska och ukrainska miljardärerna. Många västeuropéer delar säkert sina ukrainska systrars och bröders förvåning över hur makteliten ofta avlägsnar sig från den vardagliga verkligheten.

Efter en kort kaffepaus går vi sedan hem till Emma Utas. Emma är pigg, även om hon nu har lite svårare att gå än när hon i sin krafts dagar rörde sig snabbt, nästan sprang. Men det är inget som helst fel på hennes intellekt. Och hennes minne tycks vara intakt. Vi blir bjuda på

kaffe och kakor i finrummet hos den yngre familj som nu bor i huset. Och det är ett verkligt finrum.

Emma får sig ett gott skratt som sitter i länge, när Mari ska resa sig från den pall hon sitter på och faller baklänges. Hela hennes ansikte lyser upp och det varma leendet sprider sig till oss andra. Kanske är det denna lilla episod som gör vårt besök extra meningsfullt. Det är något som vi inte kommer att glömma i första taget.

Efter lunch återstår bara ett besök, det hos Alexandr och Natasja Zabluda, läkarparet. På vägen dit möter jag Tommy, så vi gör sällskap. Som vanligt dukar Zabludas fram smörgåsar, pålägg, kaffe och konjak. Den senare är från Tavria i Nova Kachovka och korven från Ivanovs fabrik. Det ät ingen hejd på den gästfrihet man möts av här.

Aleksandr är i sitt esse och vi hinner avhandla det mesta vad gäller den politiska situationen i landet. Han är trots allt optimistisk och tycker att det undan för undan blir bättre. Som pensionär arbetar han nu på sjukhuset i Berislav. Natasja fortsätter på åldringsinternatet som under så många år har varit hennes skötebarn.

Aleksandr

Aleksandr har sitt hjärta i Ukraina, även om han i första hand talar ryska. Han är inte särskilt vänligt stämd mot Vladimir Putin. Han betonar att även de släktingar och vänner som har sina rötter på den ryska sidan känner sig som ukrainare. Jag har ingen anledning att gå i polemik mot honom, även om jag inte helt delar hans syn.

Jag har stor respekt för Aleksandrs medicinska kunskaper. När jag drar mig för att dricka mer än en gnutta konjak och hänvisar till mina magbesvär, skriver han vänligt ut ett recept på en medicin som han tror ska hjälpa.

Natasja talar kanske hellre om de människor som finns i byn och som hon har en förstahandskunskap om. Hon tillhör också de förtroendevalda och ska snart följa med på den resa till Gotland som görs inom det så kallade demokratiprojektets ram.

Natasja

När vi går vill Aleksandr visa sina odlingar. Det tillhör ritualen. Rosor, paradisäpplen och alla slags grönsaker samsas sida vi sida. Det märks hur stolt han är över dem.

3 maj

På morgonen klockan åtta anträder vi återfärden.

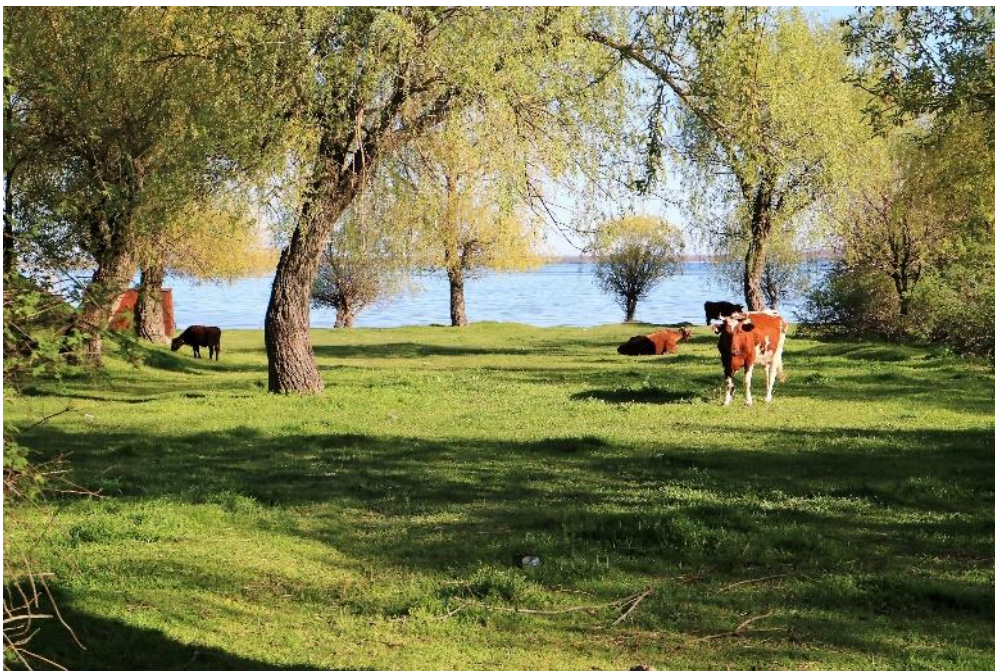
Roman och Lilija tar avsked

När vi kom hade varken syrenerna eller hästkastanjerna nått så särskilt långt. Nu, några dagar senare, när värmen har gjort sitt, står båda i blom. Vår och höst tycks ha försvunnit i byn. Sommaren avlöser direkt vinter och blir i sin tur avlöst av vintern utan att hösten fått ett ord med i laget. En viss överdrift så klart, men det ligger ändå något i det.

Det tar bara drygt fyra timmar till Odesa, även om trafiken nu är betydligt tätare. Vi kommer alltså i god tid före planets avgång 15.35. Det gör att vi som vanligt i lugn och ro kan äta en god lunch på den georgiska restaurang som ligger bara ett stenkast från terminalen, innan det är dags att embarkera den Fokker 100 som ska ta oss till Wien.

Uppehållet i Wien blir nästan fyra timmar. Det finns inget tråkigare än att vänta på en flygplats. Men i bokhandeln hittar jag något matnyttigt, en bok om Syrienkrisen. Det är Michael Lüders *Die den Sturm ernten. Wie der Westen Syrien ins Chaos stürzte* (2017). Det är en skrift som *mutatis mutandis* har bäring också på det som sedan den senaste statskuppen har hänt i Ukraina. Ibland får man belöning för mödan. Jag börjar läsa den med stort intresse och känner igen många av mina egna tankar som jag under flera år tillkämpat mig. Precis som USA och dess underrättelsetjänst ständigt försökt påverka situationen i Syrien, så fortsätter man enligt samma mönster med Ukraina. Liksom i fallet Syrien lyckas man kasta skulden på andra och låtsas som om man kämpade för frihet och demokrati. Det är ett fult spel som visar att det uteslutande handlar om det som Henry Kissinger lite eufemistiskt har kallat USA:s intressen men som i själv verket är den råaste realpolitik.

Efter några timmars ytterligare flygning kommer vi fram till Arlanda och kan ta farväl av varandra. Jag är för trött för att köra hem och tar i stället in på Ibis hotell för natten.

Den idylliska Stadsparken